

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Охорона праці в цивільній безпеці»

обов'язкова професійна

(обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)

за освітньою (освітньо-професійною, освітньо-науковою) програмою

«Цивільний захист»

(назва освітньої програми)

підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

(найменування освітнього ступеня)

у галузі знань 26 «Цивільна безпека»

(код та найменування галузі знань)

за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

(код та найменування спеціальності)

Рекомендовано кафедрою Організації та
технічного забезпечення аварійно-
рятувальних робіт на 2023- 2024
навчальний рік.

Протокол від «__» __20__ року № ____

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Охорона праці в цивільній безпеці»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в цивільній безпеці» сприяють розвитку професійного мислення здобувачів вищої освіти, надають можливість майбутньому фахівцю ознайомитись з нормативно-правовими документами в галузі охорони праці, що дозволить враховувати необхідність забезпечення безпечних умов праці та заходи захисту працівників ДСНС в умовах надзвичайних ситуацій.

Викладення дисципліни «Охорона праці в цивільній безпеці» полягає у наданні здобувачам вищої освіти усвідомлення відповідальності за особисту та колективну безпеку та здатностей для її оцінки і забезпечення на робочих місцях і у підрозділах під час майбутньої професійної діяльності на первинній посаді, а також формування та набуття компетентностей, знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення їх професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій (аварій, пожеж тощо), які можуть привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарської діяльності.

Відмінною особливістю курсу є надання розуміння проблем безпеки діяльності людини у різних сферах та шляхів їх вирішення, що забезпечує надійну основу для швидкої адаптації на першому робочому місці при працевлаштуванні.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Борисова Лариса Володимирівна, доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту, кандидат юридичних наук, доцент
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет факультету ЦЗ. Робочий номер телефону – +38(067)5797655
E-mail	borisova@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	інформаційна безпека, автоматизовані системи управління
Професійні здібності	Професійні знання і значний досвід роботи у викладанні технічних дисциплін
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Методи та системи штучного інтелекту : навчальний посібник / О. Касілов, Л. Нікітіна Л. Борисова. Харків : Видавництво Точка, 2021. 221 с. Собина В.О., Л.В. Борисова, О.В. Єлізаров. Аналіз та прогноз стану безпеки об'єкту обчислювальної техніки в умовах надзвичайних ситуацій. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2015. Вип. 21. – Х.: НУЦЗУ. – С. 89-96.

Заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щочетверга з 16.00 до 17.00 в кабінеті факультету цивільного захисту (вул. Онопрієнка, 8, Черкаси, ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля), та в кабінеті № 808 (вул. Баварська, 7, Харків). У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем. Консультація може проводитись з використанням технологій дистанційного навчання.

Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти умінь та компетентностей для прийняття ефективних рішень охорони праці у сфері професійної діяльності, для забезпечення управління охороною праці та поліпшення умов праці, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у галузі цивільного захисту.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	заочна (дистанційна)
Рік підготовки	2-й
Семестр	3-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	1
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	8
- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	
- лабораторні заняття (годин)	
- курсовий проект (робота) (годин)	
- інші види занять (годин)	
- самостійна робота (годин)	80
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях, отриманих здобувачами вищої освіти під час вивчення дисципліни «Культура безпеки», «Небезпеки радіаційного, хімічного та біологічного походження» за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист» підготовки бакалавра у галузі знань 26 «Цивільна безпека», за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Передбачати безпечну роботу газодимозахисної служби, експлуатацію комплектів засобів індивідуального захисту рятувальників	ПРН24
Керувати пожежно-рятувальним підрозділом під час ліквідації пожеж та інших надзвичайних ситуацій	ПРН32
Проводити заняття з тактичної підготовки пожежно-рятувального підрозділу	ПРН33
Організовувати несення внутрішньої та караульної служб у підрозділі	ПРН34
Впроваджувати на об'єктах елементи систем автоматичного контролю та спостереження за критичними параметрами небезпечних речовин та технологічних процесів	ПРН35
Дисциплінарні результати навчання	
	ДРН-1

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Навички здійснення безпечної діяльності	К09
Здатність організовувати радіаційний, хімічний та біологічний захист населення, інженерне забезпечення процесу виконання аварійно-рятувальних робіт	К23
Здатність до управління пожежно-рятувальним підрозділом у складі караулу під час ліквідації пожеж та інших надзвичайних ситуацій	К34
Здатність до проведення занять з пожежно-рятувальним підрозділом у складі караулу з тактичної підготовки та організації несення внутрішньої та караульної служб	К35
Очікувані компетентності з дисципліни	КД

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Основи охорони праці у сфері цивільного захисту

Тема 1.1 Система управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ, її складові та функціонування.

Керівні документи, що визначають порядок організації управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ. Обов'язки працівників органів та підрозділах ОРС ЦЗ з охорони праці.

Тема 1.2 Порядок проведення навчання та перевірка знань в органах з питань охорони праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.

Загальні принципи навчання з охорони праці. Порядок навчання працівників з охорони праці під час прийняття на роботу і в процесі роботи в підрозділах ДСНС.

Тема 1.3 Забезпечення безпечних умов праці в органах і підрозділах ОРС ЦЗ.

Перевірка службових приміщень щодо їх відповідності їх правилам безпеки праці.

Тема 1.4 Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд.

Набуття і вдосконалення умінь та навичок практичного застосування теоретичних знань щодо вимог безпеки праці. Вимоги безпеки праці до службових приміщень та споруд підрозділів ЦЗ. Вимоги правил праці до службових приміщень типової ДПРЧ.

Тема 1.5 Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту.

Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці. Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Практичне застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій за призначенням.

Тема 1.6 Вимоги безпеки праці під час несення служби та гасіння пожеж.

Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці. Вимоги безпеки праці до під час несення служби та гасіння пожеж. Вимоги правил праці під час несення служби та гасіння пожеж.

Тема 1.7 Вимоги безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці. Вимоги безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Вимоги правил безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Тема 1.8 Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.

Перелік керівних документів, які визначають розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ. Звітність про нещасні випадки та аналіз їх причин. Розслідування нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Форма здобуття освіти - заочна (дистанційна)					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
2-й семестр						
Тема 1.1 Система управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ, її складові та функціонування	12	2			10	
Тема 1.2 Порядок проведення навчання та перевірка знань в органах з питань охорони праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ	12	2			10	
Тема 1.3 Забезпечення безпечних умов праці в органах і підрозділах ОРС ЦЗ	12	2			10	
Тема 1.4 Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд	12	2			10	
Тема 1.5 Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту	10,5		0,5		10	
Тема 1.6 Вимоги безпеки праці під час несення служби та гасіння пожеж	10,5		0,5		10	
Тема 1.7 . Вимоги безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	10,5		0,5		10	
Тема 1.8 Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ	10,5		0,5		10	
Разом за модулем 1	90	8	2		80	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	- Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів	0,5

	індивідуального захист	
2.	- Вимоги безпеки праці під час несення служби та гасіння пожеж	0,5
3.	- Вимоги безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	0,5
4.	- Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ	0,5
	Разом	2

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання, згідно навчальної програми дисципліни, не плануються.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда; наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести; виконання розрахункових робіт; реферати; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; презентації та виступи на наукових заходах; завдання на навчальному полігоні.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС
90–100	A
80–89	B
65–79	C
55–64	D
50–54	E
35–49	FX
0–34	F

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, контрольної роботи тощо. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) і під набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять	
I. Поточний контроль				
Модуль 1	Лекції	4	5	20
	семінарські заняття			
	практичні заняття	1	10	10
	за результатами виконання контрольних (модульних) робіт (модульний контроль)	1	40	40
Разом за поточний контроль				70
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідне)				

III. Підсумковий контроль (екзамен)	30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи	100

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекції (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 бали – присутність на лекції, активна участь у обговоренні матеріалу лекції, ведення конспекту лекції;

0 балів – відсутність на лекції або небажання приймати участь у обговоренні нового матеріалу або небажання вести конспект лекції.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. Граматично і стилістично без помилок оформлений звіт;

7 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки.

5 бали – завдання виконане частково, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки.

2 бали – завдання виконане частково, у звіті допущені значні граматичні чи стилістичні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульний контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 40 балів):

34-40 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, глибоко та всебічно розкрив зміст усіх питань, під час відповіді використовував пункти нормативних документів;

25-33 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст усіх питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

16-24 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

7-15 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст питань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильна відповідь на одне питання, інші – частково;

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні,

допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань. Не знає нормативних документів

Підсумковий контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 30 балів):

25-30 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, глибоко та всебічно розкрив зміст усіх питань, під час відповіді використовував пункти нормативних документів;

19-24 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст усіх питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

13-18 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

7-12 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст питань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильна відповідь на одне питання, інші – частково;

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань. Не знає нормативних документів

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Керівні документи, що визначають порядок організації управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.
2. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.
3. Гарантії прав громадян на охорону праці.
4. Державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та від профзахворювань.
5. Система управління охороною праці.
6. Основні завдання, функції служби охорони праці.
7. Фактори виробничого середовища, організаційно-технічних і санітарно-гігієнічних умов, у яких здійснюється трудова діяльність людини.
8. Служба охорони праці, у якому вигляді і коли вона створюється.
9. Обов'язки працівників органів та підрозділах ОРС ЦЗ з охорони праці.
10. Загальні принципи навчання з охорони праці.
11. Порядок навчання працівників з охорони праці під час прийняття на роботу і в процесі роботи в підрозділах ДСНС.

12. Проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в організації
13. Перевірка службових приміщень щодо їх відповідності їх правилам безпеки праці.
14. Набуття і вдосконалення умінь та навичок практичного застосування теоретичних знань щодо вимог безпеки праці.
15. Вимоги безпеки праці до службових приміщень та споруд підрозділів ЦЗ.
16. Вимоги правил праці до службових приміщень типової ДПРЧ.
17. Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці.
18. Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту.
19. Практичне застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій за призначенням.
20. Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці.
21. Порядок проведення інструктажів.
22. Вимоги безпеки праці до під час несення служби та гасіння пожеж.
23. Вимоги правил праці під час несення служби та гасіння пожеж.
24. Надання першої долікарської допомоги.
25. Види уражень організму.
26. Нормативні документи, що регламентують організацію роботи з питань безпеки праці.
27. Вимоги безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.
28. Вимоги правил безпеки праці під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.
29. Перелік керівних документів, які визначають розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.
30. Звітність про нещасні випадки та аналіз їх причин.
31. Виробничий травматизм та професійні захворювання.
32. Профілактика травматизму та професійних захворювань.
33. Розслідування нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.
34. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
35. Облік нещасних випадків на виробництві. Правила індивідуального захисту від нещасних випадків та професійних захворювань.
36. Правила індивідуального захисту від нещасних випадків та професійних захворювань.
37. Надання першої медичної допомоги при порушенні правил техніки безпеки.

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, не допускаються на заняття, якщо розпочато розгляд прикладних навчальних питань).

3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. При виконанні програми навчання до написання модульної контрольної роботи допускаються здобувачі, які мають позитивні оцінки не менше ніж за 70 % обов'язкових практичних завдань.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Основні законодавчі та нормативно-правові акти.

1. Конституція України. Основний закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (поточна редакція – 30.09.2016) – zakon4.rada.gov.ua.

2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (поточна редакція – 05.10.2016) – zakon2.rada.gov.ua.

3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (поточна редакція – 05.10.2016) – zakon5.rada.gov.ua.

4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII (поточна редакція – 01.01.2016) – zakon5.rada.gov.ua.

5. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII (поточна редакція – 28.12.2015) – zakon5.rada.gov.ua.

6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII (поточна редакція – 01.01.2016) – zakon2.rada.gov.ua.

2. Основна література

7. Обеспечение безопасности жизнедеятельности на рабочих местах с повышенным тепловым излучением / Беликов А.С., Рагимов С.Ю., Петренко А.О., Шаломов В.А., Удянський Н.Н., Соколов Д.Л., Шаранова Ю.Г. // Монографія.– НУЦЗУ. – Харків. – 2016. – 170 с.

8. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб./за ред. Г.П. Демиденко. – К.: НТУУ «КПІ», 2008. – 300 с.

9. Зацарний В.В., Праховнік Н.А., Землянська О.В., Зацарна О.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2016. – електронне видання. /<http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/18263/>

10. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / за ред. Є. П. Желібо. 6-е вид. – К.: «Каравела», 2009. – 344 с.

11. Основи охорони праці: підручник. [Ткачук К.Н., Халімовський М.О., Зацарний В.В., Зеркалов Д.В. та ін]. – К.: Основа, 2011. – 474 с.

12. Ткачук К. Н., Зацарний В. В., Каштанов С.Ф. та ін. Охорона праці та промислова безпека: навч. посіб. – К.: Лібра, 2010. – 559 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> – Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).

2. <http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

3. <http://www.mns.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.

4. <http://www.social.org.ua> – Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

5. <http://base.safework.ru/iloenc> – Енциклопедія по охране и безопасности труда МОТ.

6. <http://base.safework.ru/safework> – Библиотека безопасного труда МОТ.

Розробник(и):

Викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту, к. ю. н., доцент

Лариса БОРИСОВА